

СМОЛЯК

Віктор Анатолійович
viktor.smoliak@m.hneu.edu.uaк.е.н., доцент, Харківський
національний економічний
університет імені Семена
Кузнеця

УДК 336.71.339

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ
УКРАЇНИEUROPEAN CONTEXT OF UKRAINIAN INSURANCE MARKET
DEVELOPMENT

Стаття присвячена висвітленню ключових тенденцій розвитку страхового ринку України та країн Європи. Встановлено місце України на європейському страховому ринку. Виявлено динаміку та фактори впливу на розвиток європейського страхового ринку. Визначено загальний рівень розвитку страхового ринку України.

Статья посвящена освещению ключевых тенденций развития страхового рынка Украины и стран Европы. Установлено место Украины на европейском страховом рынке. Выведено динамику и факторы влияния на развитие европейского страхового рынка. Определен общий уровень развития страхового рынка Украины.

The article is devoted to the coverage of key trends in the development of the Ukrainian and European insurance market. The place of Ukraine in the European insurance market is determined. Dynamics and factors of influence on the European insurance market development are identified. The general level of Ukrainian insurance market development is determined.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, тенденції розвитку, страхові премії, рівень розвитку

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, тенденции развития, страховые премии, уровень развития

Keywords: insurance, insurance market, trends of development, insurance premiums, level of development

ВСТУП

В умовах євроінтеграційних процесів страховий ринок відіграє важливу роль у формуванні ефективної системи захисту майнових інтересів страхувальників та покращення інвестиційного потенціалу страховиків. Тому висвітлення сучасних проблем функціонування та з'ясування загальних тенденцій розвитку страхового ринку України є актуальним для його подальшого ефективного функціонування. Фундаментальні теоретичні, методичні та прикладні аспекти дослідження розвитку страхового ринку представлені у працях багатьох видатних вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Н. Внукова, О. Гаманкова, О. Журавка, О. Залетов, О. Козьменко, С. Онишко, С. Осадець, Я. Шумелда, Т. Яворська та ін. Однак у наявних ґрунтовних наукових дослідженнях недостатньо уваги приділено питанням європейського вектору розвитку страхового ринку України.

МЕТА РОБОТИ – розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо визначення рівня розвитку страхового ринку України в Європейському контексті.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною основою дисертаційної роботи є діалектичний метод пізнання, системний та історичний підходи, фундаментальні положення загаль-

ної економічної теорії, концепції сталого розвитку, теорії економічної ефективності, теорії фінансів. Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові та законодавчі акти, монографічні дослідження та наукові публікації провідних вітчизняних і зарубіжних учених і практиків, статистичні матеріали та звітні дані Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, матеріали інформаційно-аналітичних бюлетенів, ресурсів мережі Інтернет.

РЕЗУЛЬТАТИ

Характеризуючи сучасний стан страхового ринку України, варто зазначити, що Україна є країною з малорозвиненим ринком страхування. Такий висновок можна зробити з огляду на те, що вітчизняний страховий ринок займає всього 0,07% світового страхового ринку, 0,13% європейського страхового ринку, 3,3% страхового ринку Центральної та Східної Європи [1].

За даними Інституту страхової інформації [2] за розміром зібраних валових страхових премій Україна набагато відстає від провідних країн Європи і знаходиться приблизно на одному рівні зі Словаччиною, Словенією, Румунією та Хорватією (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика деяких країн Європи за обсягом зібраних страхових премій

Країна	Премії за ризи-ковими видами страхування, млн. дол. США	Премії зі страхування життя, млн. дол. США	Усього премій, млн. дол. США	Частка країни на європейському страховому ринку, %
Великобританія	115945	235321	351266	20,87
Франція	97759	172761	270520	16,07
Німеччина	136170	118475	254644	15,13
Італія	49443	145292	194735	11,57
Нідерланди	74100	21855	95956	5,70
Іспанія	38462	33012	71473	4,25
Румунія	1918	456	2374	0,14
Україна	2068	181	2249	0,13
Хорватія	1034	460	1494	0,09

Це підтверджує нерозвиненість страхового ринку України. Наприклад, обсяг страхових премій зі страхування життя у Князівства Ліхтенштейн в 14 разів більше ніж в Україні, проте населення України без урахування тимчасово окупованих територій в 1166 раз перевищує населення Князівства Ліхтенштейн.

З табл. 1 видно, що лідерами на європейському страховому ринку є Великобританія, Франція, Німеччина та Італія за обсягом зароблених страхових премій. Крім того, особливістю страхового ринку розвинених країн є те, що премії зі страхування життя в рази перевищують премії за ризиковими видами страхування, а страховий ринок країн, що розвиваються характеризується протилежною тенденцією.

Оскільки різні країни характеризуються різними обсягами ВВП та кількістю населення автором проаналізовано частку страхування у ВВП.

Частка страхування у ВВП розвинених країн Європи складає від 6 до 16% (Великобританія – 16%, Франція – 11%, Німеччина – 6,7%, Італія – 7,2%, Нідерланди – 9,4%, Швейцарія – 11%, Австрія – 6,1%), а фінансування медичних галузей низки країн досягає 20% [3].

За даними Інституту страхової інформації [2] розмір валових страхових премій на душу населення європейських країн-лідерів страхового ринку становить: Великобританія – 5511 дол., Франція – 4083 дол., Німеччина – 3144 дол., Італія – 3157 дол., Нідерланди – 5685 дол., Швейцарія – 8081 дол., Австрія – 2771 дол. В Україні цей показник становить 5,08 дол.

Незважаючи на низький рівень розвитку страхового ринку України існує тісний зв'язок українського страхового ринку з європейським. Страховий ринок України є інвестиційно привабливим для європейських інвесторів. Кількість страхових компаній з іноземними інвестиціями становить 94. Страхові компанії АХА (Франція) та Альянс (Німеччина) – світові лідери за розмірами доходів мають дочірні компанії в Україні.

Лідерами українського страхового ринку за розміром чистих страхових премій є страхові компанії Інгосстрах, АХА страхування (входить до АХА Group (Франція) та УНИКА (входить до UNIQA Insurance Group (Австрія) [3].

Частка іноземного капіталу в статутних капіталах страховиків у розрізі країн його походження в останні роки залишається без змін. Іноземний капітал на страховому ринку України представлений 30 країнами. Найбільшу частку в загальній сумі іноземного капіталу становить капітал Великобританії та Північної Ірландії (18,4%), США (12,8%), Польщі (11,3%), Кіпру (10,5%), Нідерландів (9,9%), Росії (9,8%), Австрії (8,0%) [4].

Розвиток українського страхового ринку досить суттєво залежить від стану європейського та світового страхового ринку. Економіка Єврозони, як і раніше характеризується масивними структурними недоліками деяких країн-членів, що, наприклад, характеризується великим обсягом непрацюючих кредитів на банківських балансах Греції, Італії та Португалії. Відповідно, очікується, що погашення продовжиться помірними темпами, і основним фактором зростання стануть зміни в приватному споживанні. Сумарний ВВП 28 країн Європейського Союзу в 2016 році виріс на 1,9%. Це трохи нижче, ніж у 2015 році, коли в країнах ЄС економіка виросла на 2,2%. У зв'язку зі зниженням темпів росту ВВП, реальне зростання страхових премій в країнах Європи істотно сповільнилося до 1,3% з 5,8% в 2014 році. В галузі ризикового страхування розвинені ринки були основними чинниками росту. Зростання було помірним (+ 1.5%), але це було значне поліпшення в порівнянні з попередніми роками застою [5].

Оцінюючи рівень розвитку страхового ринку України варто зазначити, що основними індикаторами є: сукупні обсяги премій та виплат, розміри статутних капіталів, активів та страхових резервів, частка страхування у ВВП країни, частка ризиків, що передаються в перестрахування. Вихідні дані сформовано за інформацією Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (табл. 2).

Таблиця 2

Показники рівня розвитку страхового ринку України

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Валові страхові премії, млн. грн.	23081,7	22693,5	21508,	28661,9	26767,3	29736,0	35170,3
Валові страхові виплати, млн. грн.	6104,6	4864,0	5151,0	4651,8	5065,4	8100,5	8 839,5
Статутний капітал, млн. грн.	14429,2	14091,8	14579,0	15232,5	15120,9	14474,8	12661,6
Загальні активи страховиків, млн. грн.	45234,6	48122,7	56224,7	66387,5	70261,2	60729,1	56075,6
Страхові резерви, млн. грн.	11371,8	11179,3	12577,6	14435,7	15828,0	18376,3	20257,7
Частка страхування у ВВП, %	2,1	1,7	1,6	2	1,7	1,5	1,5
Частка ризиків, що передаються в перестраховання, %	46,6	26,0	11,7	30,5	36,3	33,3	36,0

Для визначення рівня розвитку страхового ринку автором застосовано метод таксономічного аналізу.

Оскільки наведені показники мають різну розмірність для їхньої інтегральної оцінки здійснено їх нормування. Як видно з табл. 2, усі представлені індикатори рівня розвитку страхового ринку є стимуляторами його розвитку, та їх зростання позитивно впливає на стан страхового ринку. У

якості еталонного значення кожного з індикаторів обрано його максимальне значення за період, що аналізувався.

На наступному етапі розраховується інтегральний показник рівня розвитку страхового ринку як середньоарифметичне зважене нормованих показників. Результати таксономічного аналізу представлено на рис.1.

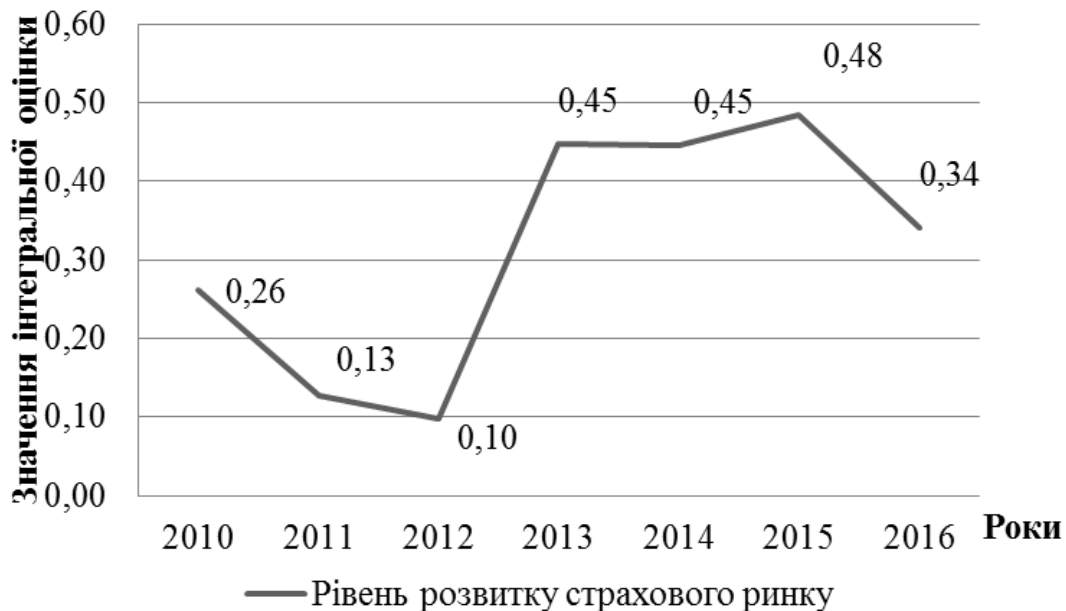

Рис. 1. Інтегральна оцінка розвитку страхового ринку України у 2010-2016 рр.

Для формування шкали оцінки рівня розвитку страхового ринку застосовано закон Фібоначчі. Мінімальне значення шкали дорівнює 0, а максимальне 1. Згідно із законом Фібоначчі зміни відбуваються на рівні 38,2 % та 61,8 %. У результаті застосування закону Фібоначчі отримано діапазони низького [0; 0,382), середнього [0,382; 0,618) та високого [0,618; 1] рівнів розвитку страхового ринку України.

Результати проведених розрахунків свідчать, що рівень розвитку страхового ринку України впродовж 2010-2012 та 2016 рр. був низьким. Страховий ринок України перебував у найгіршому стані 2012 року, це пояснюється тим, що 2012 року валові страхові премії мали найнижче значення за період, що аналізувався, крім того знизилася частка страхування у ВВП, а також частка перестраховання скоротилася більш ніж вдвічі у порівнянні з попереднім періодом.

Середній рівень розвитку страховий ринок мав впродовж 2013-2015 рр. Поліпшення рівня розвитку пояснюється тим, що у 2013 та 2014 рр. відбулось суттєве зростання розміру активів, власного капіталу та резервів страховиків. Це пов'язано зі значною девальвацією гривні. Крім того, у зв'язку з операцією в зоні АТО збільшився розмір страхових виплат за страховими випадками, що виникли внаслідок її проведення. У кризовій економіко-політичній ситуації особливої уваги приділялось підвищенню фінансової стійкості та надійності страховиків. Тому частка ризиків, що передаються в перестраховання зросла у 2014 році, що є позитивною тенденцією, оскільки підвищує рівень надійності страховика. Також 2013 року досить суттєво зросла частка страхування у ВВП.

ВИСНОВКИ

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що рівень розвитку українського страхового ринку є досить низьким. Відбулося погіршення його загального стану у 2016 році. Це пояснюється зменшенням розміру активів та власного капіталу страховиків, а також значне скорочення частки страхування у ВВП. Незадовільний стан страхового ринку України підтверджується дуже низьким рівнем страхових премій на душу населення. Значення цього показника більш ніж в 1000 разів менший, ніж у розвинених європейських країнах. Зберігається переважання ризикових видів страхування над страхуванням життя, що негативно характеризує страховий ринок України, оскільки для розвинених країн характерно протилежна структура страхових премій. Страховий ринок України не функціонує ізольовано від європейського чи світового. Велика кількість страховиків працюють із залученням іноземного капіталу. Саме тому негативні тенденції в євроні, такі як зниження темпів зростання ВВП та європейського страхового ринку, негативно впливають на український страховий ринок. Тому ефективний розвиток українського страхового ринку в першу чергу залежить від загального оздоровлення

економіки, поживлення темпів зростання ВВП та споживчої спроможності страхувальників.

Список використаних джерел

1. Гаманкова О.О. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі / О.О. Гаманкова, В.К. Хлівний // Фінанси України. - 2012. - № 5. - С. 58-67.
2. International Insurance Fact Book 2016. – International Insurance Institute – 2015. – 110 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://centarzaosiguranje.com/wp-content/uploads/2014/10/statistika-svetskog-trzista-osiguranja-2016.pdf>
3. Рейтинг страховых компаний Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/>
4. Гришан Ю. Податкові виклики для страховиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1387361-podatkovii-vikliki-dlya-strahovikiv>.
5. Глобальный рынок страхования в 2015 году вырос до \$4,6 трлн. Обзор Swiss Re [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/news/16/07/18/34055>
6. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stand-i-rozvitok.html>